Praktyczne poradniki i narzędzia

FRA
EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

euaa
EUROPEAN UNION AGENCY FOR ASYLUM

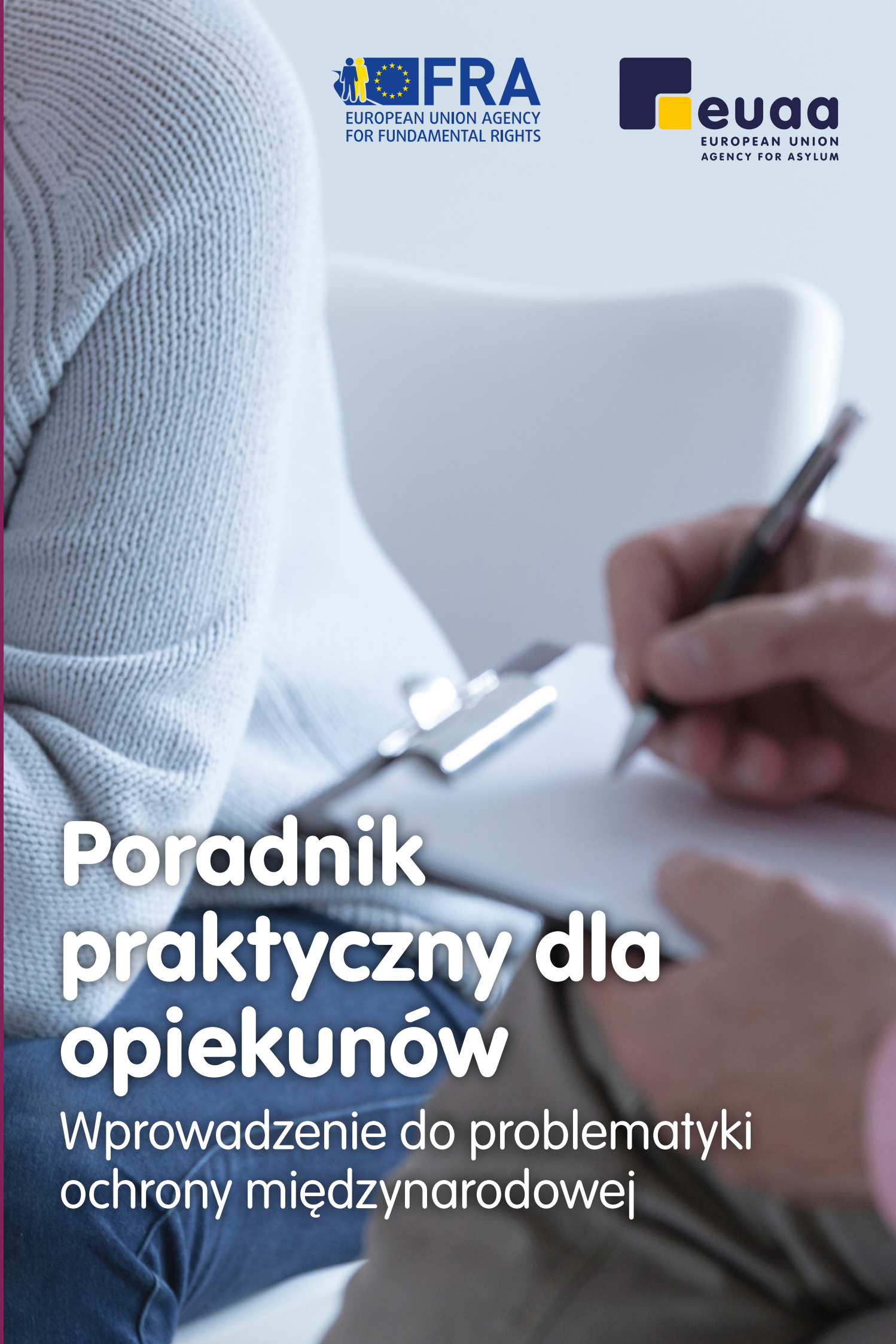

Poradnik praktyczny dla opiekunów

Wprowadzenie do problematyki ochrony międzynarodowej

Październik 2023 r.

euaa
EUROPEAN UNION
AGENCY FOR ASYLUM

FRA
EUROPEAN UNION AGENCY
FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

Poradnik praktyczny dla opiekunów

Wprowadzenie do problematyki ochrony międzynarodowej

Październik 2023 r.

19 stycznia 2022 r. Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO) przekształcił się w Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA). Wszystkie odniesienia do EASO, produktów i organów EASO należy rozumieć jako odniesienia do EUAA.

Dokument ukończony we wrześniu 2023 r.

Ani Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), ani Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), ani żadna osoba działająca w imieniu EUAA/FRA nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania zamieszczonych poniżej informacji.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2025

PDF ISBN 978-92-9410-372-7 doi:10.2847/939512 BZ-03-23-276-PL-N

© Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA) i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), 2025

Zdjęcie na okładce: Photographee.eu © Adobe Stock, 2025

Kopiowanie dozwolone pod warunkiem podania źródła. W przypadku wykorzystania lub kopiowania elementów, które nie są własnością EUAA ani FRA, konieczne może być uzyskanie zgody bezpośrednio od właściwych podmiotów prawa autorskiego.

O tej serii

Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA) i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) wspólnie opracowały szereg poradników praktycznych dla opiekunów małoletnich bez opieki, którzy wymagają ochrony międzynarodowej. Celem jest zapewnienie wsparcia opiekunom w ich codziennych zadaniach i obowiązkach podczas procedury azylowej, w tym procedury przewidzianej w rozporządzeniu (UE) nr 604/2013 (rozporządzenie Dublin III) ([1]) i tymczasowej ochrony. W serii poradników praktycznych omówione zostaną następujące zagadnienia:

- tymczasowa ochrona,
- wprowadzenie do problematyki ochrony międzynarodowej,
- standardowa procedura azylowa,
- procedury transgraniczne.

Te cztery poradniki wzajemnie się uzupełniają.

Po zapoznaniu się z tymi poradnikami praktycznymi opiekun będzie w stanie bardziej kompetentnie informować i skuteczniej wspierać małoletnich w trakcie procedury, a tym samym pomagać im lepiej zrozumieć znaczenie podejmowanych kroków. Będzie to sprzyjać konstruktywnemu uczestnictwu małoletniego i poprawi jego zdolność do podejmowania świadomych decyzji.

Odpowiednie funkcjonowanie systemów opieki ma zasadnicze znaczenie dla działania w najlepszym interesie dziecka i poszanowania praw dziecka. Opiekunowie odpowiadają za zagwarantowanie uwzględnienia wszelkich potrzeb prawnych, społecznych, medycznych i psychologicznych dziecka w ramach całej specjalnej procedury do momentu zapewnienia mu trwałego rozwiązania.

Podczas przygotowywania do sporządzenia tych praktycznych poradników EUAA i FRA przeprowadziły konsultacje z europejską siecią opieki w formie szybkiej oceny potrzeb, aby określić cele i tematykę publikacji.

Mając na uwadze potrzeby grupy docelowej serii, poradniki opracowano na podstawie podręcznika dotyczącego opieki wydanego przez FRA i Komisję Europejską ([2]); ponadto są one zgodne z treścią modułów szkoleniowych FRA dla opiekunów ([3]) oraz z programem szkoleń EUAA ([4]).

([1]) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (przekształcenie) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013).

([2]) FRA, Komisja Europejska, *Opieka nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej. Podręcznik służący wzmocnieniu systemów opieki w celu uwzględnienia szczególnych potrzeb dzieci będących ofiarami handlu ludźmi*, 30 czerwca 2014 r.

([3]) Strona internetowa FRA poświęcona e-uczeniu się jest dostępna pod adresem: https://e-learning.fra.europa.eu/?lang=pl.

([4]) Katalog szkoleń EUAA jest dostępny pod adresem: https://euaa.europa.eu/publications/training-catalogue-20222023.

Spis treści

Wykaz skrótów **5**

Informacje o tym poradniku **6**

1. Czym jest ochrona międzynarodowa? **8**

1.1. Status uchodźcy 9

1.2. Ochrona uzupełniająca 10

2. Jakie są główne zasady ochrony międzynarodowej? **13**

3. Jakie są ramy prawne związane z prawami dziecka w ramach ochrony międzynarodowej? **18**

3.1. Międzynarodowe i regionalne ramy prawne 18

3.2. Ramy prawne UE 19

4. Na czym ma polegać wsparcie udzielane przez opiekuna dziecku ubiegającemu się o ochronę międzynarodową? **22**

4.1. Jak opiekun może wspierać dziecko? 22

4.2. Jak najlepiej zabezpieczyć interesy dziecka w procedurze azylowej? 27

4.3. Jak ułatwić udział dziecka? 29

Załącznik 1. Zasoby dodatkowe **31**

Spis rysunków **35**

Wykaz skrótów

Termin	Definicja
dyrektywa w sprawie kwalifikowania	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona)
dyrektywa w sprawie procedur azylowych	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (wersja przekształcona)
dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona)
EKPC	europejska konwencja praw człowieka – Rada Europy, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zmieniona Protokołami nr 11 i 14, 4 listopada 1950 r., Seria Traktatów Rady Europy nr 5
EUAA	Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu
FRA	Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej
Konwencja dotycząca statusu uchodźców	Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 r. oraz Protokół do niej z 1967 r. (określana w prawodawstwie UE dotyczącym azylu i przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jako „konwencja genewska”)
Konwencja o prawach dziecka	Konwencja ONZ o prawach dziecka
państwa członkowskie	państwa członkowskie UE
państwa UE+	państwa członkowskie UE i państwa stowarzyszone w ramach Schengen
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WESA	wspólny europejski system azylowy

Informacje o tym poradniku

Poradnik ten zawiera wprowadzenie do problematyki ochrony międzynarodowej ([5]).

Przedstawiono w nim informacje potrzebne nowo wyznaczonym opiekunom do zapoznania się z koncepcją ochrony międzynarodowej, możliwymi formami ochrony uznawanymi w ramach procedury azylowej, odpowiednimi ramami prawnymi i powiązanymi prawami dziecka.

Poradnik składa się z czterech części:

1. Czym jest ochrona międzynarodowa?

W tym rozdziale zestawiono podstawowe definicje zawarte w prawie międzynarodowym i unijnym oraz przedstawiono ogólny przegląd statusu uchodźcy i statusu ochrony uzupełniającej.

2. Jakie są główne zasady ochrony międzynarodowej?

W tym rozdziale wyjaśniono zasadę non-refoulement, prawo do ubiegania się o azyl, prawo do życia i zakaz tortur.

3. Jakie są ramy prawne związane z prawami dziecka w ramach ochrony międzynarodowej?

Rozdział ten zawiera szczegółowe informacje na temat zasad i kluczowych praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka ([6]) oraz ich związku z ochroną międzynarodową.

4. Na czym ma polegać wsparcie udzielane przez opiekuna dziecku ubiegającemu się o ochronę międzynarodową?

Ten rozdział zawiera wytyczne dla opiekuna dotyczące kluczowych elementów, które należy wziąć pod uwagę, udzielając dziecku wsparcia w uzyskaniu dostępu do ochrony międzynarodowej.

Poradnik zawiera hiperłącza do dodatkowych zasobów i informacji na temat ochrony międzynarodowej.

Zastrzeżenie prawne

Poradnik opracowano w czasie, w którym instytucje UE przeprowadzały reformę wspólnego europejskiego systemu azylowego (WESA). Szereg instrumentów było dostępnych jedynie

([5]) Aby uzyskać więcej informacji na temat ochrony tymczasowej, zob. EUAA–FRA, *Przewodnik praktyczny dla opiekunów. Tymczasowa ochrona małoletnich bez opieki uciekających z Ukrainy*, listopad 2022 r.

([6]) Zgromadzenie Ogólne ONZ, Konwencja o prawach dziecka, 20 listopada 1989 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów ONZ, tom 1577, s. 3.

w formie wniosków, a nie ostatecznych i przyjętych dokumentów prawnych. W związku z tym poradnik ten opracowano na podstawie instrumentów WESA, które obowiązywały prawnie w momencie jego opracowywania.

Informacje zawarte w niniejszym poradniku zostały zbadane, ocenione i przeanalizowane z najwyższą starannością. Dokument ten nie jest jednak wyczerpujący.

1. Czym jest ochrona międzynarodowa?

Ochrona międzynarodowa to sposób, w jaki państwa **chronią** obywateli państw trzecich, gdy takim obywatelom **grozi prześladowanie lub poważna krzywda w kraju ich obywatelstwa lub miejsca zwykłego pobytu (jeśli są bezpaństwowcami)**. Dana osoba może potrzebować ochrony międzynarodowej, jeżeli boi się wrócić do swojego kraju pochodzenia lub miejsca zwykłego pobytu, ponieważ ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem ze względu na rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne lub przynależność do szczególnej grupy społecznej lub jest narażona na ryzyko doznania poważnej krzywdy.

Na szczeblu międzynarodowym konwencja dotycząca statusu uchodźców oraz Protokół z 1967 r. ([7]) stanowią główne międzynarodowe instrumenty prawne w obszarze ochrony międzynarodowej, szczególnie w odniesieniu do **statusu uchodźcy** i **zasady non-refoulement**. W konwencji tej określono, kogo uznaje się za uchodźcę, jakie są prawa i międzynarodowe standardy traktowania uchodźców.

Na szczeblu europejskim w związku z koniecznością zapewnienia ochrony międzynarodowej i poszanowania praw podstawowych ustanowiono WESA. W szczególności dyrektywą 2011/95/UE (dyrektywa w sprawie kwalifikowania) ([8]) wprowadzono **dodatkową formę ochrony międzynarodowej zwaną „ochroną uzupełniającą”**.

Należy pamiętać, że formą ochrony międzynarodowej jest również ochrona tymczasowa. Tymczasowa ochrona jest nadzwyczajnym środkiem mającym na celu zapewnienie natychmiastowej i tymczasowej ochrony w przypadku masowego napływu wysiedleńców z państw spoza UE, którzy nie mogą wrócić do swojego państwa pochodzenia. Podstawę prawną stanowi dyrektywa Rady 2001/55/WE ([9]) przyjęta po konfliktach w byłej Jugosławii w 2001 r., ale zastosowana po raz pierwszy dopiero w marcu 2022 r. po inwazji wojskowej Rosji na Ukrainę. Dyrektywę Rady 2001/55/WE uruchomiono, aby umożliwić osobom uciekającym z Ukrainy ubieganie się o tymczasową ochronę i natychmiastowe uzyskanie dostępu do ochrony w UE.

Niektóre państwa członkowskie mogą również oferować inne formy krajowej ochrony dzieci, takie jak: zezwolenie na pobyt ze względu na małoletniość dziecka, zezwolenie na pobyt w ramach ochrony krajowej (na przykład ze względów humanitarnych, naukowych lub zdrowotnych) czy specjalna ochrona ofiar przemocy domowej.

([7]) Zgromadzenie Ogólne ONZ, Konwencja dotycząca statusu uchodźców, Genewa, 28 lipca 1951 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów ONZ, tom 189, s. 137 i Protokół dotyczący statusu uchodźców, 31 stycznia 1967 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów ONZ, tom 606, s. 267 (określana w prawodawstwie UE dotyczącym azylu i przez Trybunał Sprawiedliwości jako „konwencja genewska”).

([8]) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona) (Dz.U. L 337 z 20.12.2011).

([9]) Dyrektywa Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz.U. L 212 z 7.8.2001).

Powiązana publikacja

Aby uzyskać więcej informacji na temat zastosowania dyrektywy w sprawie tymczasowej ochrony w przypadku dzieci, zob. EUAA, FRA *Przewodnik praktyczny dla opiekunów. Tymczasowa ochrona małoletnich bez opieki uciekających z Ukrainy*, listopad 2022 r.

1.1. Status uchodźcy

Termin „uchodźca" zdefiniowano w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ([10]) i w dyrektywie w sprawie kwalifikowania ([11]).

Art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

»Uchodźca« oznacza obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa, lub bezpaństwowca, który przebywając z takich samych powodów jak wyżej poza państwem swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, nie może lub nie chce z powodu tej obawy powrócić do tego państwa i do którego nie ma zastosowania art. 12 [Wykluczenie]".

Wnioskodawca kwalifikuje się do otrzymania statusu uchodźcy, jeżeli spełnia wszystkie następujące kryteria kwalifikacji określone w definicji uchodźcy:

- przebywa **poza** państwem swojego obywatelstwa lub – jeżeli jest bezpaństwowcem – poza państwem dawnego miejsca zwykłego pobytu,
- odczuwa **uzasadnioną obawę przed prześladowaniem**,
- powodem takiego prześladowania jest co najmniej jedna z **pięciu przyczyn** (z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej),
- **nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony** swojego państwa.

Nie mają zastosowania żadne z przepisów dotyczących wykluczenia. Wykluczenie ma zastosowanie, jeżeli istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że dziecko – które osiągnęło minimalny wiek odpowiedzialności karnej – dokonało na przykład zbrodni wojennej lub popełniło poważne przestępstwo o charakterze niepolitycznym poza państwem, w którym

([10]) Art. 1 ust. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców.

([11]) Art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

ubiega się o azyl (lub w przypadku ochrony uzupełniającej – że dziecko stwarza zagrożenie dla społeczności lub bezpieczeństwa państwa członkowskiego) ([12]).

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania ustanowiono definicje kluczowych pojęć składających się na definicję terminu „uchodźca". Pojęcia te to: akty prześladowania ([13]), podmioty dopuszczające się prześladowania ([14]), podmioty udzielające ochrony ([15]), definicje każdego z pięciu powodów prześladowania ([16]) oraz powód wykluczenia ([17]).

1.2. Ochrona uzupełniająca

Status uchodźcy może zostać nadany tylko wtedy, gdy uzasadniona obawa przed prześladowaniem jest związana z co najmniej jedną z pięciu wspomnianych wcześniej przyczyn. Istnieją inne sytuacje, w których osoby byłyby narażone na poważną krzywdę, jeżeli wróciłyby do swojego kraju pochodzenia, a zatem potrzebowałyby ochrony. W unijnym dorobku w zakresie prawa azylowego przewidziano dodatkową formę ochrony międzynarodowej – ochronę uzupełniającą.

Art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

„Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec, który nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę, lecz co do którego wykazano zasadnie, że jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, może mu rzeczywiście grozić poważna krzywda [...], i do którego nie ma zastosowania art. 17 ust. 1 i 2".

Dana osoba kwalifikuje się do otrzymania ochrony uzupełniającej, jeżeli:

- **nie kwalifikuje się** do uzyskania statusu uchodźcy

  oraz

- gdyby wróciła do swojego kraju pochodzenia, **rzeczywiście groziłaby** jej poważna krzywda.

([12]) Podstawy wykluczenia z możliwości uzyskania statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej określone w dyrektywie w sprawie kwalifikowania są podobne i wynikają z przepisów art. 1 ust. F Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. Należy jednak zauważyć, że podstawy wykluczenia określone w dyrektywie w sprawie kwalifikowania w odniesieniu do statusu uchodźcy (art. 12) i ochrony uzupełniającej (art. 17) nie są dokładnie takie same. W art. 17 ust. 1 znosi się niektóre wymogi w odniesieniu do poważnych przestępstw (art. 17 ust. 1 lit. b)) i wprowadza się dodatkowe podstawy wykluczenia (art. 17 ust. 1 lit. d) i art. 17 ust. 3) w odniesieniu do ochrony uzupełniającej. Dalsze wskazówki można znaleźć w *Poradniku praktycznym EASO: Wykluczenie*, styczeń 2017 r.

([13]) Art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

([14]) Art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

([15]) Art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

([16]) Art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

([17]) Art. 12 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

Poważna krzywda obejmuje:

- **karę śmierci** lub egzekucję, lub
- tortury lub **nieludzkie** lub poniżające **traktowanie** lub karanie, lub
- poważne indywidualne **zagrożenie życia** lub **fizycznej integralności osoby cywilnej** wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych ([18]).

Organ rozstrzygający zawsze ustala najpierw, czy wnioskodawców można zakwalifikować jako uchodźców, a jeśli nie, czy wnioskodawcy kwalifikują się do objęcia ich ochroną uzupełniającą ([19]).

Rysunek 1. Rodzaje ochrony

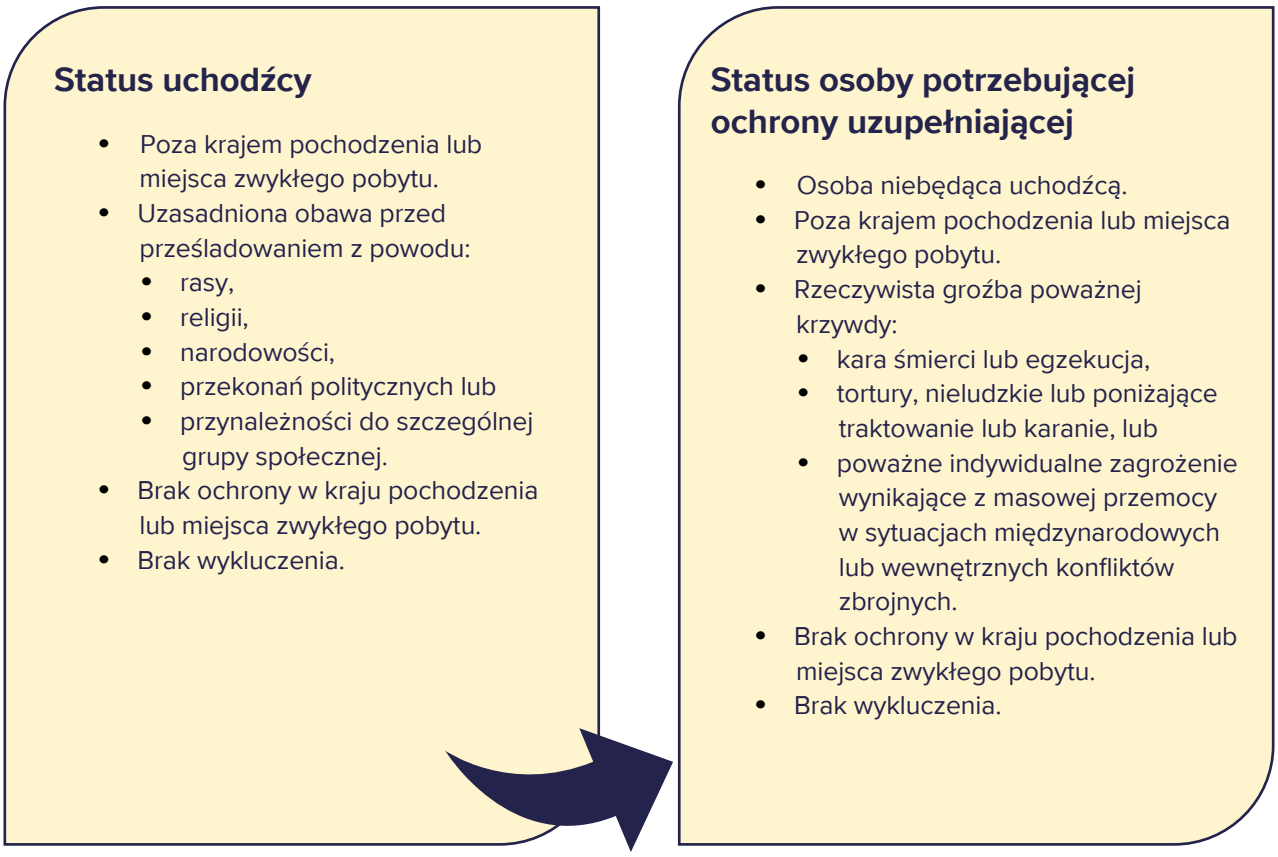

Należy pamiętać, że na podstawie własnych przepisów krajowych niektóre państwa UE+ mogą również przyznać ochronę krajową w określonej formie w ramach procedury przyznawania ochrony międzynarodowej lub po złożeniu specjalnego wniosku bezpośrednio do właściwych organów. Za formę ochrony międzynarodowej nie uznaje się zezwoleń na pobyt w celu objęcia

([18]) Art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

([19]) Art. 10 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (wersja przekształcona) (Dz.U. L 180/60, 29.6.2013) (dyrektywa w sprawie procedur azylowych).

specjalną ochroną ze względów humanitarnych. Tego rodzaju zezwolenia są zazwyczaj ograniczone w czasie i mogą być odnawiane. W celu uzyskania dalszych informacji należy zapoznać się z przepisami krajowymi.

Praktyczna wskazówka

Ważne jest, aby opiekun znał elementy definicji statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej, aby udzielić dziecku wsparcia w procesie udzielania azylu i pomóc mu w rejestracji wniosku i przedstawieniu odpowiednich dokumentów i oświadczeń podczas przesłuchania.

Na przykład, jeżeli dziecko wspomina opiekunowi o sytuacji prześladowania lub o ryzyku doznania poważnej krzywdy w przypadku powrotu, opiekun może podkreślić znaczenie podzielenia się tymi informacjami z właściwym organem.

2. Jakie są główne zasady ochrony międzynarodowej?

W prawie międzynarodowym praw człowieka ([20]) określono zobowiązania rządów do działania w określony sposób lub powstrzymania się od podejmowania określonych działań w celu promowania i ochrony praw człowieka i podstawowych wolności jednostek lub grup. Prawa człowieka są powszechnie rozumiane jako niezbywalne prawa, do których dana osoba jest uprawniona z samego faktu bycia człowiekiem. Opierają się one na podstawowych zasadach uniwersalności, równości i niedyskryminacji i są zapisane w traktatach, przepisach międzynarodowego prawa zwyczajowego, prawie Unii, prawie krajowym i innych normach, w których prawa człowieka zostały zdefiniowane i które przyczyniają się do zagwarantowania możliwości pełnego korzystania z praw człowieka. Prawa człowieka mają zastosowanie do wszystkich osób fizycznych, w tym do wszystkich osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. W tej części ukazano, w jaki sposób wybrane kluczowe prawa podstawowe są również powiązane z prawem do azylu.

Rysunek 2. Związek między prawami podstawowymi a prawem do azylu

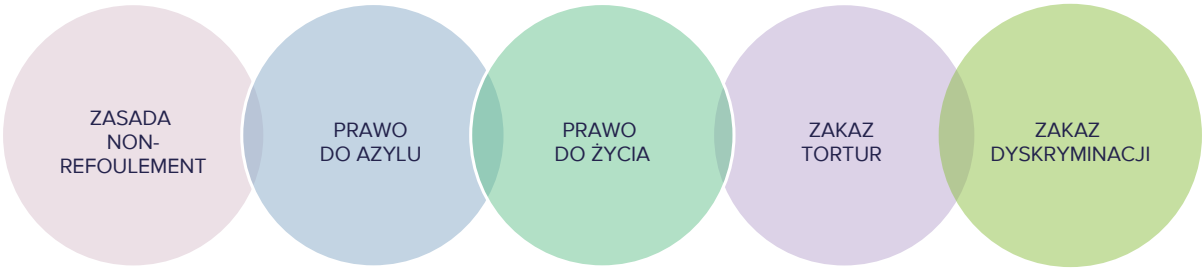

Zasada non-refoulement

Zasada non-refoulement odnosi się do spoczywającego na państwach obowiązku powstrzymania się od wydalenia lub odesłania danej osoby w jakikolwiek sposób do państwa, w którym może ona być prześladowana lub poddana torturom, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu. Zasada non-refoulement jest podstawową zasadą określoną

([20]) Biuro Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka, „International Human Rights Law" [Prawo międzynarodowe praw człowieka], dostępne pod adresem https://www.ohchr.org/en/instruments-and-mechanisms/international-human-rights-law.

w międzynarodowym i unijnym prawie uchodźczym. Jest ona zapisana w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ([21]) oraz w szeregu instrumentów dotyczących praw człowieka ([22]).

Zakaz odsyłania (zakaz *refoulement*) ma zastosowanie do wszystkich osób podlegających jurysdykcji danego państwa również w kontekście odmowy przyjęcia i odrzucenia na granicach. Zakaz ten ma zastosowanie do każdej formy przymusowego odesłania, w tym deportacji, wydalenia, ekstradycji, nieformalnego przekazania lub „wydawania", a także odmowy przyjęcia na granicy na dowolnym etapie procesu udzielania azylu.

Zasada non-refoulement ma zastosowanie we wszystkich okolicznościach niezależnie od statusu prawnego danej osoby (np. migrantów nieposiadających dokumentów) oraz we wszystkich decyzjach administracyjnych związanych z pobytem danej osoby na terytorium lub usunięciem tej osoby z niego (np. wydaleniem).

Zasada non-refoulement oznacza zakaz zarówno bezpośredniego, jak i pośredniego *refoulement*.

- **Bezpośredni** *refoulement* oznacza odesłanie danej osoby do państwa, w którym może być prześladowana lub poddana torturom, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu.
- **Pośredni** *refoulement* (znany również jako refoulement łańcuchowy, wtórny lub dalszy) oznacza odesłanie danej osoby do państwa trzeciego bez wystarczających gwarancji, że będzie chroniona przed odesłaniem (*refoulment*) do kraju, w którym może być prześladowana lub poddana torturom, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu.

Przed odmową wjazdu lub wydaleniem do państwa trzeciego organy muszą w każdym indywidualnym przypadku przeprowadzić **rzetelną ocenę** ryzyka bezpośredniego lub pośredniego *refoulement*.

([21]) Art. 33 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, w którym państwo zobowiązuje się do tego, że: *„nie wydali lub nie zawróci w żaden sposób uchodźcy do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne"*.

([22]) Zgromadzenie Ogólne ONZ, Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania, 10 grudnia 1984 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów ONZ, tom 1465, s. 85; Zgromadzenie Ogólne ONZ, Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, 16 grudnia 1966 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów ONZ, tom 999, s. 171; Rada Europy, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zmieniona Protokołami nr 11 i 14, 4 listopada 1950 r., Seria Traktatów Rady Europy nr 5 (EKPC); Unia Europejska, Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, 26 października 2012 r., 2012/C 326/02.

Wydalenie zbiorowe

Zabronione jest również wydalenie zbiorowe.

Oznacza to, że państwa nie mogą usuwać osób fizycznych bez zbadania ich sytuacji osobistej, a co za tym idzie – bez umożliwienia im przedstawienia argumentów przeciwko środkowi zastosowanemu przez właściwy organ.

Celem jest zagwarantowanie, aby każda decyzja o wydaleniu opierała się na odrębnej analizie uwzględniającej indywidualne i kontekstowe okoliczności.

Wydalenie jest określane jako „zbiorowe" w przypadku braku racjonalnego i obiektywnego zbadania sytuacji poszczególnych osób w ramach danej grupy. Wielkość wydalonej grupy nie ma znaczenia: grupa może składać się zaledwie z dwóch osób ([23]).

Zasada non-refoulement jest bezpośrednio związana z prawem do azylu, które pociąga za sobą wymóg udzielenia osobom ubiegającym się o ochronę międzynarodową dostępu do terytorium oraz do sprawiedliwej i skutecznej procedury azylowej.

Praktyczna wskazówka

Ważne jest, aby opiekun dobrze rozumiał, na czym polega zasada non-refoulement. Ma to na celu zagwarantowanie podczas całego procesu udzielania azylu, że dzieciom nie odmówi się wjazdu do kraju, w którym mogą ubiegać się o ochronę, ani że dzieci nie zostaną wydalone ani odesłane do kraju, w którym mogą być narażone na prześladowania lub tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie.

Należy również poinformować dziecko o tej zasadzie, aby mogło ono wskazać wszelkie ryzyko, na jakie może być narażone w państwie, którego jest obywatelem, państwie dawnego miejsca zwykłego pobytu lub w państwie trzecim, do którego może zostać odesłane.

Prawo do azylu

Prawo do azylu jest prawem podstawowym ustanowionym w celu zapewnienia, aby osoba potrzebująca ochrony międzynarodowej miała rzeczywistą możliwość wystąpienia do właściwego organu z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Prawo międzynarodowe, a w szczególności Powszechna deklaracja praw człowieka z 1948 r. ([24]), stanowi, że prawo do azylu jest niezbywalnym i nieodzownym prawem oraz konkretnie że „[k]ażdy człowiek ma prawo ubiegać się o azyl i korzystać z niego w innym kraju w razie prześladowania".

([23]) Art. 4 Protokołu nr 4 do EKPC.

([24]) Art. 14 Powszechnej deklaracji praw człowieka, Zgromadzenie Ogólne ONZ, 10 grudnia 1948 r., 217 A (III).

Na szczeblu UE prawo do azylu jest uznane w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej ([25]).

Należy pamiętać, że zapewnienie dostępu do procedury azylowej niekoniecznie oznacza, że wnioskodawcy zostanie przyznana ochrona międzynarodowa. Wniosek zostanie należycie rozpatrzony przez właściwy organ, który następnie wyda decyzję o udzieleniu albo nieudzieleniu ochrony danej osobie.

Wiele osób dorosłych i dzieci, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, nie zna praw, obowiązków i procedur związanych z ubieganiem się o ochronę międzynarodową. Dlatego też osoby pracujące na pierwszej linii migracji odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu, aby każdy miał prawo do azylu, oraz w zagwarantowaniu dostępu do ochrony międzynarodowej. W tym celu proaktywnie identyfikuje się osoby, które mogą chcieć ubiegać się o ochronę międzynarodową, udziela się takim osobom stosownych informacji na temat możliwości ubiegania się o azyl i kieruje się je do właściwych organów.

Chęć ubiegania się o azyl można wyrazić w dowolnej formie. Obejmuje to również stwierdzenie werbalne, przy czym należy pamiętać, że nie oznacza to konieczności użycia słów takich jak „azyl" lub „uchodźca". Wystarczy, że wola ubiegania się o ochronę międzynarodową przejawia się w jakiejkolwiek formie. Na przykład wystarczające jest wyrażenie „obawy przed powrotem".

Praktyczna wskazówka

Opiekun odgrywa zasadniczą rolę w zagwarantowaniu pełnego poszanowania prawa do azylu. Na przykład opiekun może wskazać konieczność objęcia dziecka procedurą azylową, jeżeli dziecko wyraziło potrzebę azylu bez wyraźnego użycia słów „azyl" lub „ochrona międzynarodowa".

Zakaz tortur

Zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania jest ściśle powiązany z zasadą **non-refoulement** opisaną w poprzednim rozdziale. Państwa mają obowiązek **chronić osoby przebywające na ich terytorium przed narażeniem na ryzyko takiego traktowania lub karania**, niezależnie od tego, czy ryzyko to występuje na ich terytorium, czy poza nim ([26]). Jest to prawo niederogowalne.

([25]) Art. 18 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, 26 października 2012 r., 2012/C 326/02.

([26]) Zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania uznano w art. 4 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, który stanowi, że: „Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu". Zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania jest prawem bezwzględnym, co oznacza, że nie dopuszcza się żadnych wyjątków ani zastrzeżeń w tym zakresie. Oznacza to, że ani interes publiczny, ani prawa innych osób, ani działania ofiary, jakkolwiek niebezpieczne lub przestępcze, nie mogą uzasadniać traktowania zakazanego w tym artykule.

Prawo do życia

Na szczeblu międzynarodowym prawo do życia określono w Powszechnej deklaracji praw człowieka, która stanowi, że „[k]ażdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swej osoby” ([27]).

Prawo do życia uznano również w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej ([28]). Państwa członkowskie i ich urzędnicy mają pozytywny obowiązek ochrony życia, w tym podejmowania środków zapobiegawczych ([29]). Wynika to z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, na podstawie którego należy również interpretować prawa określone w Karcie, zgodnie z art. 52 ust. 3.

([27]) Art. 3 Powszechnej deklaracji praw człowieka.

([28]) Art. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej: „1. Każdy ma prawo do życia. 2. Nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu”.

([29]) Do środków zapobiegawczych można zaliczyć na przykład ochronę przed utonięciem na wodach terytorialnych danego państwa, ochronę przed przemocą ze strony innych osób i przed samookaleczeniem, a także ochronę osób mieszkających w pobliżu niebezpiecznych obiektów przemysłowych w przypadku katastrofy. Jako przykład można rozważyć sytuację wnioskodawcy ubiegającego się o ochronę międzynarodową, który mówi o samobójstwie, lub wnioskodawcy przebywającego w areszcie, który twierdzi, że ma gruźlicę lub HIV i potrzebuje leków. W takich okolicznościach funkcjonariusze państwowi mają obowiązek zastosowania środków zapobiegawczych w celu ochrony życia wnioskodawców.

3. Jakie są ramy prawne związane z prawami dziecka w ramach ochrony międzynarodowej?

3.1. Międzynarodowe i regionalne ramy prawne

Głównym międzynarodowym instrumentem prawnym związanym z prawami dziecka jest Konwencja o prawach dziecka. Wszystkie państwa członkowskie ratyfikowały tę konwencję i są zobowiązane do jej stosowania wobec wszystkich dzieci przebywających na ich terytorium, bez względu na ich obywatelstwo lub status prawny. W Konwencji o prawach dziecka uznaje się prawa społeczne, gospodarcze, polityczne, obywatelskie i kulturalne dzieci.

Przestrzeganie Konwencji o prawach dziecka przez państwa-strony monitoruje Komitet Praw Dziecka, który ponadto wydaje wytyczne i zalecenia dotyczące wdrażania i interpretacji tej konwencji.

Art. 22 Konwencji ONZ o prawach dziecka

*„Państwa-Strony **podejmą właściwe kroki dla zapewnienia, aby dziecko, które ubiega się o status uchodźcy bądź jest uważane za uchodźcę** w świetle odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego lub wewnętrznego stosowanego postępowania, w przypadku gdy występuje samo lub towarzyszą mu rodzice bądź inna osoba, **otrzymało odpowiednią ochronę i pomoc humanitarną** przy korzystaniu z odpowiednich praw zawartych w niniejszej konwencji lub innych międzynarodowych aktach dotyczących praw człowieka oraz innych dokumentach w sprawach humanitarnych, których wspomniane Państwa są Stronami”* [wyróżnienie dodane].

Należy zauważyć, że wszystkie prawa określone w Konwencji o prawach dziecka mają zastosowanie do dzieci ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej. W celu zapewnienia praw i ochrony dzieci w procesie udzielania azylu – mając na uwadze, że uznaje się, iż dzieci te znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji – należy jednak zwłaszcza pamiętać o prawie do:

- azylu,
- ochrony przed przemocą, nadużyciami i zaniedbaniem,
- wolności,
- życia rodzinnego,
- wolności wypowiedzi i informacji,
- edukacji,
- ochrony zdrowia,
- zakwaterowania,

- zabezpieczenia społecznego i pomocy społecznej,
- imienia i nazwiska, narodowości i tożsamości.

Konwencja o prawach dziecka obejmuje cztery kluczowe wiążące zasady, które stanowią podstawę stosowania praw zapisanych w konwencji.

Rysunek 3. Cztery kluczowe wiążące zasady zapisane w Konwencji o prawach dziecka

Na szczeblu regionalnym ochronę praw dzieci ubiegających się o azyl zapewniają liczne konwencje i ich odpowiednie organy traktatowe ([30]).

3.2. Ramy prawne UE

Obowiązujące obecnie strategie polityczne i przepisy UE zapewniają ramy ochrony praw dzieci w procesie udzielania azylu obejmujące wszystkie aspekty, w tym warunki przyjmowania, rozpatrywanie wniosków i integrację.

W Traktacie o Unii Europejskiej ([31]) na UE nakłada się obowiązek propagowania ochrony praw dziecka. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, rozporządzenia i dyrektywy, a także orzecznictwo TSUE przyczyniły się do dalszego określenia ochrony tych praw ([32]).

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej ([33]) zawiera trzy następujące ogólne zasady zainspirowane Konwencją o prawach dziecka:

- dzieci mogą swobodnie wyrażać swoje poglądy, a poglądy te muszą być brane pod uwagę w sprawach, które ich dotyczą, stosownie do ich wieku i stopnia dojrzałości;
- we wszystkich działaniach dotyczących dzieci należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka;

([30]) EKPC, orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Europejska karta społeczna, zebrane teksty (wydanie 7), zaktualizowano 1 stycznia 2015 r.; Rada Europy, Konwencja o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, Seria Traktatów Rady Europy nr 201, wejście w życie 1.07.2010 r.; Rada Europy, Konwencja w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, Seria Traktatów Rady Europy nr 197, wejście w życie 1.02.2008 r.

([31]) UE, Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) (Dz.U. C 326 z 26.10.2012).

([32]) FRA, *Handbook on European law relating to the rights of the child* [Podręcznik europejskiego prawa dotyczącego praw dziecka], wydanie 2022, luty 2022 r.

([33]) Art. 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

- każde dziecko musi mieć prawo do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, chyba że jest to sprzeczne z jego interesami.

Za elementy składowe WESA uznaje się sześć instrumentów ustawodawczych, które zawierają szereg przepisów poświęconych dzieciom.

- W **dyrektywie w sprawie warunków przyjmowania** ([34]), która ma na celu zapewnienie wnioskodawcom godnego poziomu życia przy porównywalnych warunkach życia zapewnionych we wszystkich państwach członkowskich, **bezpośrednio** odniesiono się do dzieci i małoletnich bez opieki i określono minimalne normy dotyczące dostosowanych warunków przyjmowania ([35]).
- W **dyrektywie w sprawie procedur azylowych**, w której wprowadzono wspólne ramy prawne w celu zmniejszenia różnic między krajowymi procedurami azylowymi stosowanymi w państwach członkowskich oraz zagwarantowania jakości i skuteczności procesu decyzyjnego, określono szczególne gwarancje dla dzieci w trakcie procesu udzielania azylu ([36]).
- W **dyrektywie w sprawie kwalifikowania**, w której określono warunki dotyczące kwalifikowania i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub beneficjentów ochrony uzupełniającej, ustanowiono konkretne gwarancje dla dzieci ([37]). W dyrektywie tej wyraźnie uznaje się ponadto, że niektóre środki mają charakter prześladowania właśnie dlatego, że są wymierzone w dzieci. Zgodnie z dyrektywą w sprawie kwalifikowania akty prześladowania mogą mieć formę czynów wymierzonych w osoby określonej płci lub w dzieci ([38]). Takimi czynami są na przykład: rekrutacja nieletnich, okaleczanie/wycinanie żeńskich narządów płciowych,

([34]) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013).

([35]) W dyrektywie w sprawie warunków przyjmowania we wskazanych motywach i artykułach zastosowano następujące pojęcia i kategorie: „małoletni" – art. 2 lit. d) dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania; „małoletni bez opieki" – art. 2 lit. e); „członkowie rodziny" – art. 2 lit. c); „przedstawiciel" – art. 2 lit. j); „jedność rodziny" – motyw 9; „interes dziecka" i „najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka" – motyw 22 i art. 2 lit. j), art. 23, art. 24; „interes małoletniego" – art. 11 ust. 2; „osoby szczególnej troski" – art. 21, 22; dokumenty – art. 6; „poszukiwanie członków rodziny małoletniego bez opieki" – art. 24 ust. 3.

([36]) W dyrektywie w sprawie procedur azylowych we wskazanych motywach i artykułach zastosowano następujące pojęcia i kategorie: „małoletni" – art. 2 lit. l); „małoletni bez opieki" – art. 2 lit. m); „przedstawiciel" – art. 2 lit. n) i art. 25; „najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka" – motyw 33, art. 2 lit. n), art. 25 ust. 1 lit. a), art. 25 ust. 6; prawo małoletnich bez opieki do bezpłatnego dostępu do informacji prawnych – art. 25 ust. 4; „ocena wieku" – art. 25 ust. 5; prawo dziecka do wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, a, w przypadku małoletnich bez opieki, wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej mogą złożyć właściwe organy w imieniu małoletniego, jak określono w art. 7 ust. 3.

([37]) W dyrektywie w sprawie kwalifikowania we wskazanych motywach i artykułach zastosowano następujące pojęcia i kategorie: „małoletni" – art. 2 lit. k); „członkowie rodziny" – art. 2 lit. j); „małoletni bez opieki" – art. 2 lit. l); „jedność rodziny" – motyw 18; najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka/małoletniego – motywy 18, 19, 27, 38 i art. 20 ust. 5; prawo do informacji – art. 22, 31; „utrzymanie jedności rodziny" – art. 23; „poszukiwanie rodzin" – art. 31 ust. 5; „formy prześladowania odnoszące się w szczególności do dzieci" – motyw 28.

([38]) Art. 9 ust. 2 lit. f) i art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

przemoc w rodzinie i przemoc domowa, przymusowe małżeństwa lub dziecięce małżeństwa ([39]).

- **Rozporządzenie Dublin III**, w którym ustanowiono kryteria służące określeniu, które państwo członkowskie jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, zawiera szczegółowe przepisy dotyczące dzieci i ustanawiające szczególne gwarancje dla dzieci i szczególne kryteria służące ustaleniu odpowiedzialnego państwa członkowskiego ([40]).
- **Rozporządzenie Eurodac**, które stanowi podstawę prawną unijnej bazy danych umożliwiającej porównanie odcisków palców w celu zapewnienia skutecznego wykonania rozporządzenia Dublin III, odnosi się do najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka ([41]).
- **Dyrektywa w sprawie tymczasowej ochrony** ([42]), w której określono minimalne standardy przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców. Dyrektywę tę zastosowano po raz pierwszy w marcu 2022 r. po inwazji wojskowej Rosji na Ukrainę. W dyrektywie w sprawie tymczasowej ochrony ustanowiono szczególne obowiązki państw członkowskich w zakresie ochrony dzieci, a Komisja Europejska wydała zalecenia dotyczące sposobu ich wypełniania ([43]).

Powiązana publikacja

Aby uzyskać więcej informacji na temat zastosowania dyrektywy w sprawie tymczasowej ochrony w przypadku dzieci, zob. EUAA, FRA, *Przewodnik praktyczny dla opiekunów. Tymczasowa ochrona małoletnich bez opieki uciekających z Ukrainy*, listopad 2022 r.

([39]) UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 8: wnioski o status uchodźcy dla dzieci na podstawie art. 1 ust. A pkt 2 oraz art. 1 ust. F Konwencji dotyczącej statusu uchodźców lub Protokołu dotyczącego statusu uchodźców z 1967 r.], 22 grudnia 2009 r., HCR/GIP/09/08.

([40]) Art. 6 i 8 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (przekształcenie) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013).

([41]) Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka zgodnie z definicją w motywie 35 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca oraz w sprawie występowania o porównanie z danymi Eurodac przez organy ścigania państw członkowskich i Europol na potrzeby ochrony porządku publicznego, oraz zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 1077/2011 ustanawiające Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (przekształcenie) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013).

([42]) Dyrektywa Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz.U. L 212 z 7.8.2001).

([43]) Komisja Europejska, strona internetowa „Tymczasowa ochrona" dostępna pod adresem https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en?prefLang=pl.

4. Na czym ma polegać wsparcie udzielane przez opiekuna dziecku ubiegającemu się o ochronę międzynarodową?

4.1. Jak opiekun może wspierać dziecko?

Zasadniczo w międzynarodowych i europejskich standardach opiekunom małoletnich bez opieki przypisuje się poniższe zadania i obowiązki w celu najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka.

Powiązana publikacja

Więcej informacji na temat zabezpieczeń w procesie udzielania azylu można znaleźć w dokumencie EUAA, FRA pt. *Practical Tool for Guardians – The asylum procedure* [Poradnik praktyczny dla opiekunów – procedura azylowa], październik 2023 r.

Zapewnienie bezpieczeństwa i dobrostanu dziecka

- Bycie dostępnym i poświęcanie każdemu dziecku wystarczająco dużo czasu.
- Rozwijanie relacji z dzieckiem opartej na zaufaniu, traktowanie dziecka z szacunkiem i godnością.
- Ochrona dziecka, w tym przez zapewnienie dziecku odpowiedniej opieki i usług oraz ochrony przed wszelkimi formami przemocy i wykorzystywania oraz ryzykiem z nimi związanym.
- Wspieranie i ułatwianie identyfikacji lub oceny specjalnych potrzeb dziecka lub wszelkich dodatkowych czynników narażenia oraz kierowanie dziecka do odpowiednich służb.
- Wspieranie dziecka w zapisach do szkoły lub programów edukacyjnych oraz w ubieganiu się o usługi, których dziecko potrzebuje.
- Wsparcie dziecka w wejściu w dorosłość i rozpoczęciu samodzielnego życia.
- Weryfikacja powiązań rodzinnych i wspieranie poszukiwania rodziny lub łączenia rodzin, jeżeli stanowi to najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.
- Wspieranie dziecka we wszystkich kwestiach administracyjnych.

Ułatwienie dziecku uczestnictwa przez wysłuchanie jego poglądów i informowanie go oraz tworzenie przestrzeni do rozważenia poglądów dziecka przez inne podmioty

Opiekun powinien poinformować dziecko o jego prawach i uprawnieniach, dostępnych usługach i poszczególnych dotyczących go procedurach, w tym o podejmowanych konkretnych krokach i możliwych wynikach procedur. Opiekun powinien proaktywnie angażować dziecko we wszystkie decyzje, a także gwarantować przestrzeganie zasady poufności, aby dziecko czuło się bezpiecznie, dzieląc się swoimi poglądami.

Pełnienie roli łącznika między dzieckiem a innymi osobami

- Działanie jako rzecznik dziecka i wspieranie jego praw i najlepszego zabezpieczenia jego interesów w kontaktach z różnymi organami państwowymi i usługodawcami oraz w toku określonych procedur. Zapewnienie dziecku dostępu do informacji przekazywanych przez inne podmioty, takie jak adwokaci lub pracownicy socjalni.
- Wspieranie dziecka w różnych postępowaniach i pomaganie mu w zrozumieniu treści oficjalnych komunikatów, procesu decyzyjnego i postępowania oraz tego, co oznaczają one dla dziecka; zapewnienie zrozumienia i odpowiedniego tłumaczenia ustnego lub dostępu do mediatorów kulturowych w razie potrzeby.

Pomoc w znalezieniu trwałego rozwiązania służącego najlepszemu zabezpieczeniu interesów dziecka

- Pomoc w znalezieniu i wdrożeniu trwałego rozwiązania dla dziecka w kraju przyjazdu, kraju pochodzenia lub w państwie trzecim zgodnie z tym, co służy najlepszemu zabezpieczeniu interesów dziecka.

W razie potrzeby wykonywanie czynności prawnych, wspieranie dziecka w procedurach prawnych oraz zapewnianie dostępu do pomocy prawnej i doradztwa prawnego

- Uzupełnienie ograniczonej zdolności dziecka do czynności prawnych, na przykład podczas podpisywania dokumentów urzędowych w imieniu dziecka.
- Ubieganie się o ochronę międzynarodową dla dziecka, jeżeli służy to najlepszemu zabezpieczeniu jego interesów.
- Towarzyszenie dziecku podczas rozpraw i przesłuchań.
- Zapewnienie przestrzegania prawa dziecka do pomocy prawnej; w niektórych przypadkach może to obejmować informacje prawne, doradztwo i zastępstwo prawne.

- Zarządzanie majątkiem dziecka.
- Udzielenie świadomej zgody na badania lekarskie i leczenie dziecka, w tym badanie lekarskie w celu oceny wieku, w stosownych przypadkach na podstawie konsultacji z dzieckiem i zgodnie z tym, co służy najlepszemu zabezpieczeniu jego interesów ([44]).

Powiązane materiały szkoleniowe

Aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje na temat roli opiekuna i poprawić umiejętności, można zapoznać się z materiałami szkoleniowymi opracowanymi przez FRA w ścisłej współpracy z europejską siecią opieki, które są dostępne pod adresem https://e-learning.fra.europa.eu/?lang=pl. Szkolenie opiera się na standardach międzynarodowych i unijnych, w szczególności na standardach Komitetu Praw Dziecka i Rady Europy oraz na prawie Unii.

Materiały szkoleniowe obejmują szereg usług opiekuńczych i kontekstów szkoleniowych dla małoletnich bez opieki w całej UE, aby zapewnić ujednolicone doświadczenie w zakresie uczenia się. Można je również dostosować do różnych kontekstów, takich jak szkolenia zawodowe, akademickie i wolontariackie, oraz do potrzeb krajowych lub lokalnych. Opierają się one na wcześniejszych działaniach FRA w zakresie opieki.

Powiązane zalecenie Rady Europy

Bardziej szczegółowe informacje na temat skutecznej opieki nad dziećmi bez opieki i oddzielonymi w kontekście migracji można znaleźć w zaleceniu Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2019)11 dla państw członkowskich ([45]).

Co w skrócie należy wziąć pod uwagę w odniesieniu do ochrony międzynarodowej?

W szczególności w odniesieniu do małoletnich bez opieki w kontekście ochrony międzynarodowej istotne jest, by rozważyć przedstawione poniżej kwestie.

- **Ocena szczególnej sytuacji dziecka, zgodnie z tym, co służy najlepszemu zabezpieczeniu jego interesów.** Oznacza to rozważenie i ocenę wraz z dzieckiem wszystkich możliwych dróg prawnych, takich jak ochrona międzynarodowa, ochrona czasowa lub wszelkie inne możliwe ścieżki prawne. W zależności od państwa ocenę tę mogą przeprowadzić podmioty zajmujące się ochroną dzieci lub organy rozstrzygające przy udziale wyznaczonego opiekuna.

([44]) Aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje, zob. EASO, *Poradnik praktyczny EASO na temat oceny wieku. Wydanie drugie*, 2018.

([45]) Zalecenie CM/Rec(2019)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie skutecznej opieki nad dziećmi bez opieki i oddzielonymi w kontekście migracji, przyjęte w dniu 11 grudnia 2019 r.

- **Rejestracja.** Opiekun powinien wspierać dziecko podczas rejestracji i występowania o udzielenie ochrony międzynarodowej zgodnie z procedurą krajową. Należy pamiętać, że w niektórych przypadkach ochrona krajowa może być lepszym rozwiązaniem dla dziecka i również w takiej procedurze (np. zezwolenia na pobyt ze względu na małoletniość dziecka, zezwolenia na pobyt w ramach ochrony krajowej, w tym ze względów humanitarnych, naukowych lub zdrowotnych, specjalnej ochrony ofiar przemocy domowej) należy udzielić mu wsparcia.

Powiązana publikacja

Więcej informacji na temat tego konkretnego etapu można znaleźć w publikacji EASO pt. *Poradnik praktyczny dotyczący rejestracji. Składanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej*, grudzień 2021 r.

- **Przesłuchanie.** Jeżeli dziecko przekazano w ramach procedury azylowej, należy upewnić się, że rozumie ono znaczenie przesłuchania i jego możliwy wynik.

Powiązana publikacja

Więcej informacji na temat tego konkretnego etapu można znaleźć w dostępnych poradnikach EUAA poświęconych różnym tematom związanym z rozpatrzeniem wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Wszystkie poradniki są dostępne tutaj: https://euaa.europa.eu/practical-tools-and-guides.

- **Zakwaterowanie.** Dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania gwarantuje wszystkim dzieciom standardowy poziom warunków przyjmowania. Ponadto wymieniono w niej szczególne kategorie wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (w tym małoletnich bez opieki) o konkretnych i szczególnych potrzebach i zobowiązano państwa do uwzględnienia szczególnej sytuacji takich osób ([46]). Przewidziano w niej również ocenę szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania osób wymagających szczególnego traktowania ([47]). Art. 23 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania ma na celu zapewnienie, aby jednym z priorytetów było najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. W art. 24 zaś ustanowiono zasady przyjmowania małoletnich bez opieki i postępowania z nimi.

Powiązana publikacja

Więcej informacji można znaleźć w publikacji EASO pt. *Wytyczne dotyczące warunków recepcyjnych dzieci bez opieki: standardy operacyjne i wskaźniki*, grudzień 2018 r.

([46]) Art. 21 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania.

([47]) Art. 22 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania.

- **Dostęp do edukacji.** W myśl dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania państwa członkowskie zapewniają dzieciom ubiegającym się o ochronę międzynarodową dostęp do systemu kształcenia na podobnych warunkach, jak własnym obywatelom, do czasu faktycznego wykonania wobec nich środka w postaci wydalenia ([48]). Po przyjęciu do szkoły dzieci bez opieki powinny korzystać z tych samych usług, co dzieci będące obywatelami danego kraju, przy czym należy uwzględnić specjalne potrzeby dzieci bez opieki. Opiekun powinien upewnić się, że faktycznie zapewniono dziecku dostęp do edukacji o wysokiej jakości. Może zaistnieć potrzeba wsparcia dziecka w zakresie wszelkich wymogów administracyjnych, na przykład w celu zatwierdzenia poprzednich stopni lub dyplomów bądź ułatwienia dostępu do lekcji języka.
- **Dostęp do pomocy medycznej lub innej.** Wiele artykułów dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania zawiera odniesienia do opieki zdrowotnej ([49]). Małoletni bez opieki, jako osoby, które mogą mieć specjalne potrzeby, są zatem uprawnieni do pomocy medycznej lub innej. Może to obejmować np. wsparcie psychologiczne dla dzieci będących świadkami zbrodni wojennych lub usługi dla dzieci będących ofiarami zgwałcenia. Opiekun powinien zadbać o to, by dziecko zostało skierowane w odpowiednie miejsce oraz by miało skuteczny dostęp do odpowiednich usług wsparcia.
- **Łączenie rodzin.** Opiekun powinien wspierać bliskie kontakty z rodzicami dziecka, chyba że istnieją powody, by sądzić, że nie służy to najlepszemu zabezpieczeniu interesów dziecka. Gdy dziecko nie ma kontaktu z rodzicami lub członkami rodziny bądź nie zna miejsca ich pobytu, opiekun powinien zachęcić organy do zainicjowania poszukiwania członków rodzin i w stosownych przypadkach połączenia rodziny.

Powiązana publikacja

Więcej informacji na temat zabezpieczeń w procesie udzielania azylu można znaleźć w dokumencie EUAA, FRA pt. *Practical Tool for Guardians – The asylum procedure* [Poradnik praktyczny dla opiekunów – procedura azylowa], październik 2023 r.

Alternatywne drogi prawne dostępne w danym kraju
Wypełnia państwo UE+.

Informacje dla poszczególnych krajów na temat alternatywnych ścieżek można znaleźć na platformie EUAA Who is Who dostępnej pod adresem https://whoiswho.euaa.europa.eu/.

Należy pamiętać, że „inne drogi prawne” nie powinny utrudniać dzieciom ubiegania się w razie potrzeby o ochronę międzynarodową.

([48]) Art. 14 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania.

([49]) Art. 13, 17 i 19 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania.

4.2. Jak najlepiej zabezpieczyć interesy dziecka w procedurze azylowej?

W przypadku każdego postępowania służącego najlepszemu zabezpieczeniu interesów dziecka należy należycie uwzględnić: poglądy dziecka; poglądy rodziców lub opiekuna/osoby sprawującej pieczę; tożsamość dziecka; środowisko, relacje i kontakty rodzinne dziecka; sytuację w kraju pochodzenia; potrzebę uzyskania ochrony; opiekę nad dzieckiem, jego ochronę i bezpieczeństwo, w tym dobrostan dziecka i jego rozwój; podatność na zagrożenia, w tym ryzyko, na jakie jest narażone dziecko, i źródła ochrony; poziom integracji w państwie przyjmującym oraz zdrowie psychiczne i fizyczne, a także edukację i warunki społeczno-ekonomiczne ([50]).

Analizę tę mogą wykonać pracownicy opieki społecznej zatrudnieni przez organ rozstrzygający lub inne podmioty i udostępnić ją organowi rozstrzygającemu. Analiza powinna uwzględniać: płeć dziecka; orientację seksualną lub tożsamość płciową; pochodzenie narodowe, etniczne lub społeczne; wyznanie; niepełnosprawność; status migracyjny lub status rezydenta; obywatelstwo; wiek; status ekonomiczny; poglądy polityczne lub inne ([51]); tożsamość kulturową i językową i inne informacje.

([50]) UNHCR, *2021 UNHCR Best Interests Procedure Guidelines: Assessing and Determining the Best Interests of the Child* [Wytyczne Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców dotyczące procedury najlepszego zabezpieczenia interesów: ocena i ustalenie sposobu najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka], maj 2021 r.

([51]) Organizacja Narodów Zjednoczonych, Joint general comment No. 3 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 22 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration [Wspólny komentarz ogólny nr 3 (2017) Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków ich Rodzin i nr 22 (2017) Komitetu Praw Dziecka w sprawie ogólnych zasad dotyczących praw człowieka przysługującym dzieciom w kontekście migracji międzynarodowej], 16 listopada 2017 r., sekcja I, pkt 3.

Praktyczna wskazówka

Opiekun musi zapewnić, aby organy oceniały najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka za każdym razem, gdy podejmowane są decyzje mające wpływ na dziecko ([52]). Mogą to być na przykład decyzje dotyczące bezpieczeństwa, zakwaterowania, edukacji, opieki zdrowotnej, wypoczynku, reprezentacji prawnej, potencjalnych relokacji lub transferów do innego państwa członkowskiego lub innego trwałego rozwiązania, a także poszukiwania i łączenia rodzin. Podczas takiej oceny należy zapewnić poszanowanie prawa dziecka do bycia wysłuchanym (zob. następna sekcja).

Należy reagować na decyzje, które mają negatywny wpływ na dziecko, za pomocą dowolnego odpowiedniego mechanizmu, interweniować, gdy dobro dziecka jest zagrożone, i kwestionować, w granicach swoich uprawnień, każdą decyzję uznaną za sprzeczną z najlepszym zabezpieczeniem interesów dziecka lub temu nie służy.

Zrozumienie najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka wymaga od decydentów kompleksowej oceny potrzeb dziecka w procedurze azylowej i uwzględnienia tych potrzeb. Oznacza to wsparcie dziecka w trakcie całej procedury administracyjnej, ale także możliwość interwencji w organach, jeżeli dziecko ma specjalne potrzeby, na przykład w zakresie zakwaterowania, edukacji i opieki zdrowotnej. Zadaniem opiekuna jest dbanie o dobrostan dziecka i reagowanie, jeżeli dziecko napotka trudności w kontaktach z organami i systemem administracyjnym.

([52]) Komitet ONZ do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków ich Rodzin, *Joint general comment No. 3 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 22 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration* [Wspólny komentarz ogólny nr 3 (2017) Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków ich Rodzin i nr 22 (2017) Komitetu Praw Dziecka w sprawie ogólnych zasad dotyczących praw człowieka przysługującym dzieciom w kontekście migracji międzynarodowej] CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22, Komitet ONZ do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków ich Rodzin, *Joint general comment No. 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return* [Wspólny komentarz ogólny nr 4 (2017) Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków ich Rodzin i nr 23 (2017) Komitetu Praw Dziecka w sprawie obowiązków państwa w zakresie praw człowieka przysługujących dzieciom w kontekście migracji międzynarodowej w państwie pochodzenia, tranzytu, państwie przyjmującym i państwie powrotu], 16 listopada 2017 r., CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23.

Powiązana publikacja

Bardziej szczegółowe informacje na temat konkretnych działań, które należy podjąć w trakcie procedury azylowej, można znaleźć w innym podręczniku z tej serii: EUAA–FRA, *Practical Tool for Guardians – The asylum procedure* [Poradnik praktyczny dla opiekunów – procedura azylowa], październik 2023 r.

Kompleksowy obraz sytuacji można uzyskać w dokumencie EASO pt. *Poradnik praktyczny EASO: najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka w procedurach udzielania ochrony międzynarodowej*, 2019.

Praktyczna wskazówka

Opiekun powinien uczestniczyć w odpowiednich ocenach dotyczących dziecka, aby zapewnić priorytetowe traktowanie najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka we wszystkich procesach decyzyjnych oraz przestrzeganie prawa dziecka do bycia wysłuchanym. Wymóg taki zawarto w art. 12 Konwencji o prawach dziecka i art. 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

4.3. Jak ułatwić udział dziecka?

Prawo do bycia wysłuchanym (art. 12 Konwencji o prawach dziecka) określa prawa dzieci do wysłuchania i uwzględnienia ich poglądów zgodnie z ich wiekiem i dojrzałością. Prawo to ma zastosowanie do wszystkich decyzji dotyczących dziecka, w tym w odniesieniu do świadczenia usług oraz w kontekście postępowania administracyjnego i sądowego. Dzieci mają różne potrzeby w zakresie wyrażania swojej opinii i bycia wysłuchanymi – niektóre dzieci mogą być nieśmiałe, mogą mieć zaburzenia słuchu lub mówienia, a inne mogą potrzebować tłumacza ustnego. Niektóre dzieci mogą być przyzwyczajone do formułowania i wyrażania swojej opinii, dla innych może to być trudniejsze. Opiekun powinien również radzić sobie z oczekiwaniami dziecka, ponieważ decyzje organów nie zawsze mogą być zgodne z wolą dziecka.

W przypadku małoletnich bez opieki ubiegających się o ochronę międzynarodową urzędnicy i dostawcy usług będą musieli zapewnić większości dzieci dostęp do pomocy tłumacza ustnego oraz zapewnić, aby usługi tłumaczeniowe spełniały standardy jakości, nie wpływały na treść i sens komunikacji, były neutralne i w żadnym momencie nie powodowały zastraszania dziecka. Płeć tłumacza i urzędnika prowadzącego postępowanie może mieć znaczenie dla dziecka, dlatego warto zapytać je o jego preferencje w tej kwestii, zwłaszcza gdy jest ono ofiarą przemocy lub wykorzystywania lub gdy temat komunikacji dotyczy innych delikatnych kwestii.

Prawo to jest ściśle związane z prawem do uzyskania informacji. Przez cały czas dziecko ma prawo do poszukiwania, otrzymywania i udostępniania informacji ([53]). Informacje należy przekazywać w języku, który dziecko rozumie. Wszystkie podmioty mające kontakt z dzieckiem muszą przekazywać mu informacje, ale jest to również bardzo istotny aspekt roli opiekuna. Dziecko może nie otrzymać odpowiednich informacji, może źle je zrozumieć lub zapomnieć o nich. Prawo to jest ściśle związane ze znaczeniem otrzymania pomocy prawnej.

Prawo do poufności w ramach procedury azylowej powinno być zapewnione przez cały czas. Należy poinformować dziecko, że wszystkie udostępnione informacje są poufne i w żadnym wypadku nie zostaną przekazane organom kraju pochodzenia. Informacje te należy przekazać w sposób przyjazny, w tym z uwzględnieniem wieku i dojrzałości dziecka.

Praktyczna wskazówka

Opiekun ma obowiązek upewnić się, że dziecko otrzymuje odpowiednie informacje.

Inne praktyczne kroki mogą obejmować umożliwienie dzieciom mówienia bez przerywania i zachęcanie ich do tego, nie ocenianie, nie zaprzeczanie informacjom dostarczanym przez dzieci i nie kwestionowanie ich. Należy zapewnić dzieciom i rodzinom prawo do zadawania pytań i aktywnie starać się uzyskać ich zgodę przed udostępnieniem informacji innym podmiotom. Należy przeznaczyć wystarczająco dużo czasu na przerwy, w których dziecko może przemieszczać się, bawić i wchodzić w interakcję z przyjaciółmi. Opiekun powinien pomóc w określeniu i zastosowaniu najodpowiedniejszych metod komunikacji z dziećmi z niepełnosprawnościami. Opiekun powinien zapewnić przybory do pisania i rysowania, aby pomóc dzieciom opisać ich historie ([54]).

([53]) Konwencja o prawach dziecka ONZ, zob. przypis. 6 powyżej; Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, 16 grudnia 1966 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów, t. 999, s. 171; Komitet Praw Dziecka, *General comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin* [Komentarz ogólny nr 6 (2005): Postępowanie z dziećmi bez opieki i oddzielonymi poza ich krajem pochodzenia], 1 września 2005 r., CRC/GC/2005/6; Komitet Praw Dziecka, *General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard* [Prawo dziecka do bycia wysłuchanym], 20 lipca 2009 r., CRC/C/GC/12; Komitet Praw Dziecka, *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* (art. 3 para. 1) [Komentarz ogólny nr 14 (2013) w sprawie prawa dziecka do priorytetowego traktowania najlepszego zabezpieczenia jego najlepszych interesów (art. 3 ust. 1)], 29 maja 2013 r., CRC /C/GC/14; Rada Europy, Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci, Seria Traktatów Rady Europy nr 160, wejście w życie 1.7.2000 r.

([54]) UNHCR, *Technical Guidance: Child Friendly Procedures* [Wytyczne techniczne: procedury przyjazne dzieciom], 2021 r.

Załącznik 1. Zasoby dodatkowe

EUAA

Dostęp do procedury azylowej i rejestracji

- EUAA, *Practical Guide on Information Provision in the Asylum Procedure* [Praktyczny przewodnik dotyczący udzielania informacji – dostęp do procedury azylowej], luty 2023 r.
- EASO, *Poradnik praktyczny dotyczący rejestracji. Składanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej*, grudzień 2021 r.

Rozpatrywanie wniosku

- EUAA, *Poradnik praktyczny dotyczący przekonań politycznych*, listopad 2022 r.
- EUAA, *Praktyczny poradnik dotyczący prowadzenia przesłuchań wnioskodawców, którzy ubiegają się o ochronę międzynarodową ze względu na religię*, listopad 2022 r.
- EASO, *Wytyczne EASO dotyczące przynależności do określonej grupy społecznej*, marzec 2020 r.
- EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową*, kwiecień 2018 r.
- EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Ocena materiału dowodowego*, marzec 2015 r.
- EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Przesłuchanie*, grudzień 2014 r.

Zasoby odnoszące się do dzieci

- EUAA–FRA, seria przewodników praktycznych dla opiekunów na temat:
  - tymczasowej ochrony małoletnich bez opieki uciekających z Ukrainy, listopad 2022 r.;
  - procedury azylowej, październik 2023 r.;
  - procedur transgranicznych, 2023 r.
- Animacje EASO:
  - *Ocena wieku dla dzieci*, 2021 r.;
  - *Ocena wieku dla specjalistów*, 2020 r.
- EASO, *Poradnik praktyczny EASO: najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka w procedurach udzielania ochrony międzynarodowej* [Poradnik praktyczny dotyczący poszukiwania rodzin], 2019.
- EASO, *Practical Guide on Family Tracing*, marzec 2016 r.

FRA

FRA, *Guardianship for unaccompanied children – A manual for trainers of guards* [Opieka nad małoletnimi bez opieki – podręcznik dla instruktorów opiekunów], 1 marca 2023 r.

FRA, Podręcznik prawa europejskiego dotyczącego praw dziecka – wydanie 2022, 13 kwietnia 2022 r.

Materiały FRA w formie e-uczenia się, 2022, dostępne pod adresem: https://e-learning.fra.europa.eu/?lang=pl.

FRA, *Podręcznik europejskiego prawa dotyczącego azylu, granic i imigracji – wydanie 2020*, 17 grudnia 2020 r.

FRA, Komisja Europejska, *Opieka nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej*, 26 czerwca 2014 r.

FRA, Rada Europy, *Fundamental rights of refugees, asylum applicants and migrants at the European borders* [Podstawowe prawa uchodźców, osób ubiegających się o azyl i migrantów na granicach europejskich], 2020.

Europejska sieć opieki

Europejska sieć opieki, *7 EGN Standards for the delivery of guardianship to unaccompanied children* [7 zasad europejskiej sieci opieki dotyczących obejmowania opieką dzieci bez opieki], 2022.

Europejska sieć opieki, *Children on the Move – A guide to working with unaccompanied children in Europe* [Migrujące dzieci – przewodnik dotyczący pracy z dziećmi bez opieki w Europie], luty 2021 r.

Europejska sieć opieki, *Pilot Assessment System for Guardianship* [Pilotażowy system oceny dotyczącej opieki], wrzesień 2019 r.

UNHCR

UNHCR, *Technical Guidance: Child friendly procedures* [Wytyczne techniczne: procedury przyjazne dzieciom], 2021.

UNHCR, *Best Interests Procedure Guidelines: Assessing and Determining the Best Interests of the Child* [Wytyczne Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców dotyczące procedury najlepszego zabezpieczenia interesów: ocena i ustalenie sposobu najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka], maj 2021 r.

UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* [Wytyczne UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 8: Wnioski o status uchodźcy dla dzieci na podstawie art. 1 ust. a pkt 2 oraz art. 1 ust. F Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. lub Protokołu dotyczącego statusu uchodźców z 1967 r. do tej konwencji], 22 grudnia 2009 r., HCR/GIP/09/08.

UNICEF

UNICEF, *Accelerating Inclusion of Refugee Children* [Przyspieszenie włączenia społecznego dzieci będących uchodźcami], czerwiec 2023 r.

UNICEF, *Strengthening inclusive social protection systems for displaced children and their families* [Usprawnienie systemów ochrony socjalnej sprzyjających włączeniu społecznemu dzieci przesiedlonych i ich rodzin], luty 2023 r.

UNICEF, Konwencja ONZ o prawach dziecka: wersja dla dzieci, 2019 r.

UNICEF, *A Right to be Heard* [Prawo do bycia wysłuchanym], grudzień 2018 r.

UNICEF, *Community-based mental health and psychosocial support in humanitarian settings* [Zdrowie psychiczne i wsparcie psychospołeczne w społecznościach w warunkach pomocy humanitar nej], sierpień 2018 r.

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, *Caring for unaccompanied migrant children: A toolkit to promote culture sensitivity when caring for UMCs* [Opieka nad dziećmi migrującymi bez opieki: zestaw narzędzi służących do propagowania wrażliwości kulturowej podczas sprawowania opieki na dziećmi migrującymi bez opieki], 2022.

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, *Trafficking in persons: Protection and assistance to victims* [Handel ludźmi: zapewnienie ochrony i pomocy ofiarom]. Samodzielny kurs w formie e-uczenia się dostępny na platformie E-Campus.

Rada Europy

Rada Europy, zalecenie CM/Rec(2022)22 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zasad praw człowieka i wytycznych dotyczących oceny wieku w kontekście migracji oraz uzasadnienie do tego zalecenia, przyjęte w dniu 14 grudnia 2022 r.

Rada Europy, zalecenie CM/Rec(2019)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie skutecznej opieki nad dziećmi bez opieki i oddzielonymi w kontekście migracji, przyjęte w dniu 11 grudnia 2019 r.

Rada Europy, *How to convey child friendly information to children in migration: a Handbook for frontline professionals* [Jak przekazywać migrującym dzieciom informacje w sposób przyjazny dziecku: podręcznik dla specjalistów pierwszej linii], grudzień 2018 r.

Spis rysunków

Rysunek 1. Rodzaje ochrony 11

Rysunek 2. Związek między prawami podstawowymi a prawem do azylu 13

Rysunek 3. Cztery kluczowe wiążące zasady zapisane w Konwencji o prawach dziecka 19

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej

FRA
EUROPEAN UNION AGENCY
FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

euaa
EUROPEAN UNION
AGENCY FOR ASYLUM